

Міністерство освіти і науки України

Сумський державний педагогічний університет
імені А. С. Макаренка
Кафедра психології

МОЛОДЬ У ПСИХОЛОГІЇ: ЕТНІЧНА САМОСВІДОМІСТЬ ТА МІЖЕТНІЧНА ВЗАЄМОДІЯ ЗБІРНИК НАУКОВИХ ПРАЦЬ

Суми 2021

Молодь у психології: етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія

УДК 316.273+316.72]

ББК 88.58

К 88

Рекомендовано Вченою радою Сумського державного педагогічного університету
імені А. С. Макаренка (протокол № 12 від 31.05. 2021 р.)

Редакційна колегія:

Кузікова Світлана Борисівна – доктор психологічних наук, професор, академік АН ВО України, завідувач кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Вертель Антон Вікторович – кандидат філософських наук, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Дворніченко Лариса Леонідівна – кандидат філософських наук, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Пасько Катерина Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Пухно Світлана Валеріївна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Щербак Тетяна Іванівна – кандидат психологічних наук, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

Щербакова Ірина Миколаївна – кандидат філософських наук, доцент кафедри психології Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка.

К 88 Молодь у психології: етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія: збірник наукових праць / [за ред.: Кузікової С. Б., Пасько К. М., Вертеля А. В. та ін.]. – Суми : Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021. – 189 с.

У збірнику наукових праць висвітлюються теоретичні та прикладні аспекти розвитку етнічної самосвідомості, етнічної та національно-культурної ідентичності, психологічні аспекти акультурації, поліетнічних, морально-культурних, духовних та прагматичних цінностей молоді різних країн світу. Особливу увагу приділено етнокультурним традиціям, особливостям навчання, виховання та професійної діяльності в різних соціокультурних умовах, різнобічному вивченню особистості в етнічній і крос-культурній психології. До збірника вміщено наукові статті учасників XI Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих вчених «Молодь у психології: етнічна самосвідомість та міжетнічна взаємодія» (22-23 квітня 2021 р.).

Видано в авторській редакції.

© Колектив авторів, 2021

© Вид-во СумДПУ імені А. С. Макаренка, 2021

– не слід захоплюватись рукостисканням: воно використовується дуже рідко, майже лише при знайомстві, потім треба обходитись поклонами;

– в жодному разі не можна називати шотландців та ірландців «англійцями», а тільки «британцями»;

– не можна зловживати цілуванням рук дамам;

– необхідно дотримуватися усіх формальностей при написанні листа;

– не можна звертатися до англійця на ім'я, якщо не одержали на це дозволу;

– розмови про роботу після трудового дня – ознака невихованості.

Англійці надто дотримуються норм етикету, який у них найбільш регламентований. Але з особливою пошаною вони ставляться до столового етикету. Тому слід пам'ятати:

– за столом руки треба тримати на колінах, а ніж та виделку не прибирати зі столу;

– не можна перекладати прибори з однієї руки в іншу;

– якщо овочі подаються до м'яса, треба наколоти на виделку шматочок, а за допомогою ножа покласти на нього овочі; наколювати овоч на виделку нечемно;

– якщо ви не закінчили їсти, а лише зробили перерву – покладіть ніж та виделку навхрест, а якщо закінчили – покладіть їх паралельно у положення стрілок годинника «5 годин – 11 годин»;

– чай ніколи не п'ють з вершками, а сендвіч беруть рукою.

Якщо ви вирішили відпочити в ресторані, слід пам'ятати, що чайові у Британії не прийнято давати нав'язливо: треба гроші непомітно покласти на край тарілочки. Етикет англійців можна характеризувати так: «Скромна взаємна ввічливість». Англійці кажуть: «Джентльмен той, хто не промовляє цього слова».

Кулик Дар'я Віталіївна

аспірантка Київського університету імені Бориса Грінченка (м. Київ),

науковий керівник: к. психол. н., доцент О. П. Таран

ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ КОХАННЯ В СОЦІОКУЛЬТУРНИЙ ТРАНСФОРМАЦІЇ: ВІД АНТИЧНОСТІ ДО СЬОГОДЕННЯ

У науковому співтоваристві феномен кохання розглядається як таїнство людського буття. За кожної епохи кохання виступало як щось величне та неосяжне. Кохання оспівується в піснях, висвітлюється в творах та віршах, досліджується вченими різних напрямів. Та більшість досліджень присвячені вивченню кохання як певного соціокультурного явища.

Складність і важливість кохання ще полягає в тому, що в цьому понятті сфокусовані в органічному поєднанні фізіологічне і духовне, індивідуальне і соціальне, особисте і загальнолюдське, зрозуміле і незрозуміле, інтимне і загальноприйняте.

Термін «кохання» вперше згадується ще за античних часів. Тоді кохання виступало в певних міфічних образах і ще не було таїнством та неосяжним предметом вивчення. Кохання не мало під собою окреслених психологічних аспектів. Воно виступало формою буття як космос, боги, люди, дерева тощо, що було у цьому світі. Платон писав, що кохання – це великий Ерос, заради якого можна віддати душу. Антична епоха вся була пронизана культом жертвності та насолоди. Деякі дослідники такі як Дж. Лі, Е. Фромм, І. Кон у своїх роботах писали, що саме в античні часи кохання вийшло на новий філософський та соціально-психологічний рівень, адже саме в цю епоху з'явився перший соціокультурний зміст кохання: жертвне кохання-самовіддача на протигагу пристрасному коханню-захопленню.

Незважаючи на те, що кохання не було окреслене в певну структуру, саме в античні часи була запропонована класифікація форм кохання: ерос, філія, сторге, агапе, людус, манія, прагма, які в подальшому стануть основою психологічних досліджень сучасників. Так вперше висвітлюються його психологічні аспекти: пристрась, повага, інтимність, зобов'язання, що знаходить свої витоки у працях Платона. Ідеальне кохання, на думку

Платона, це поєднання двох сторін буття: платонічних відносин та пристрасті.

Відповідно Античність змінює «консервативне» і «стримане» Середньовіччя, яке відкидає «кохання-пристрасть» та «кохання-задоволення» та залишає кохання-самовіддачу як основу відносин між партнерами. Основою взаємин є жертвність та покірність, самовіддача виступає умовою прийняття. За таких умов рівність між партнерами неможлива. Відбувається трансформація від «досконалого кохання» до «порожньої любові» та «фіктивної любові», які виступають як соціокультурний феномен Середньовіччя.

Табуованість всіх проявів сексуальності та інтимності в епоху Середньовіччя призводить до того, що в наступні дві епохи Відродження та Нового часу з'являється новий феномен, який називається «Пристрасть душі».

Епоха Відродження розглядає кохання з точки зору неоплатонізму і гедонізму. Задоволення в коханні постає вищою цінністю. Кохання стає «вільним» від всіляких меж. Активно розвиваються гуманістичні теорії. Починається формування вертикальної ієрархії видів кохання: кохання рівного до рівного, нижчого до вищого і вищого до нижчого. Кохання в епоху Відродження охоплює всі аспекти життя людини і висвітлюється як найвища цінність та сенс людського буття.

Новий час вніс свої корективи в визначення кохання, підкреслюючи психолого-механістичну його сторону. Б. Спіноза і Р. Декарт описують кохання як пристрасть в поєднанні з духовним та інтимним компонентами, виражену в бажанні з'єднання з об'єктом кохання, тобто дають їй емоційне пояснення і створюють стійке уявлення про кохання як психологічний феномен. Кохання втрачає своє сакральне значення, що призводить до того, що у період XVIII-XIX століття кохання набуває зовсім іншого значення і на перший план виступає самовдосконалення та самореалізація. Відповідно XX століття стає революційним у кардинальній зміні світогляду суспільства. В цей час тема кохання стає однією з найактуальніших, і пов'язано це з зародженням ідеології споживання, втратою особистістю цілісності, зміщенням ціннісних орієнтирів, в результаті чого кохання, що виступає умовою цілісності людського буття, зводиться до таких проявів, як спокуса, флірт, статевий акт. В цей же час починаються розвиватися різні теорії кохання, починають розвиватися

різні течії, що пояснюють кохання. Першими і найвідомішими дослідниками, що вивчали психологічні прояви кохання та розробили структуровані моделі кохання були Дж. Лі, З. Рубін, Е. Фромм, Р. Дж. Стернберг. А також, крім вищесказаного, основним завданням їх досліджень було показати суспільству, що кохання – це взаємне прагнення зрозуміти об'єкт свого кохання та створити відносини, що передбачають гармонійне поєднання трьох компонентів: інтимність, рішення/зобов'язання та пристрасть, що утворюють структуру «досконалого кохання».

В період сучасності кохання сприймається з двох кардинально різних поглядів. З одного боку кохання постає як рушійна сила саморозвитку особистості і мотиватор до повноцінного життя та гармонії. Інший погляд розглядає будь-які стосунки марною тратою часу. Відповідно таке соціокультурне бачення кохання призводить до амбівалентності та викривлення сприймання кохання як почуття в цілому. Втрачається етнопсихологічний зв'язок з минулим, кохання втрачає свій сенс. Відповідно, розвиток кохання як психологічного феномену та соціокультурного явища відкидається, а поняття кохання залишається невизначеним.

Таким чином, здійснений аналіз літературних джерел виявив, що в науковій літературі відсутня єдина думка щодо кохання, а також немає загальноприйнятого визначення поняття «кохання». Зазначимо, що в різні періоди визначають своє бачення, поняття та структуру кохання, що дає можливість розглянути кохання як складний соціокультурний трансформаційний феномен в подальших дослідженнях.

Кхелуфі Ольга Володимирівна

магістрантка Сумського державного педагогічного університету

імені А. С. Макаренка (м. Суми),

науковий керівник: к. філос. н., доцент Л. Л. Дворніченко

ОСОБЛИВОСТІ ПЕРЕЖИВАННЯ СТРЕСУ В РІЗНИХ КУЛЬТУРАХ СВІТУ

Життя людини інформаційного суспільства переповнено стресами. Прискорення темпу життя, збільшення соціальних та суспільних ризиків, швидке зростання технологій потребує від сучасної людини формування